Sosiaali- ja terveysministeriö

TAE 2025
Sosiaali- ja terveysministeriö

Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja aluejaosto

HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2025 talousarvioksi

Teema: Sote-alan henkilöstön saatavuus ja hyvinvointialueiden ostopalvelumenot

Tia-Maria Kirkonpelto, STM
17.10.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sote-alan henkilöstön saatavuuden turvaaminen

Henkilöstön saatavuuden tilannekuva

Hyvän työn ohjelma ja hallituksen toimet alan koulutuspaikkojen ja polkujen suhteen

Mitä tiedämme vajeesta?

	Kumulatiivinen 2022, sekä julkinen että yksityinen	Poikkileikkaus 10/2023, hyvinvointialueet
Lähihoitajat (sosiaali- ja terveydenhuolto yhteensä)	6140	2377
Sairaanhoitajat	5336	2163
Lääkärit, perusterveydenhuolto	865	312
Lääkärit, sairaalat		554
Sosiaalityöntekijät lastensuojelussa	475	318
Sosiaalityötekijät , muu kuin lastensuojelu		227
Hammaslääkärit	370	64

KT toistaa kyselyn 10/2024

Hoitotyön työvoimatilanne parantumassa

	Työvoima	Avoimet työpaikat			Työttömät työnhakijat		
	6/2024	*3/2023*	*9/2023*	*6/2024*	*3/2023*	*4/2023*	*6/2024*
Sairaanhoitajat ym.	75362	3282	2606	2180	1359	1360	1371
Lähihoitajat	83435	6936	5611	4402	5019	4979	5283

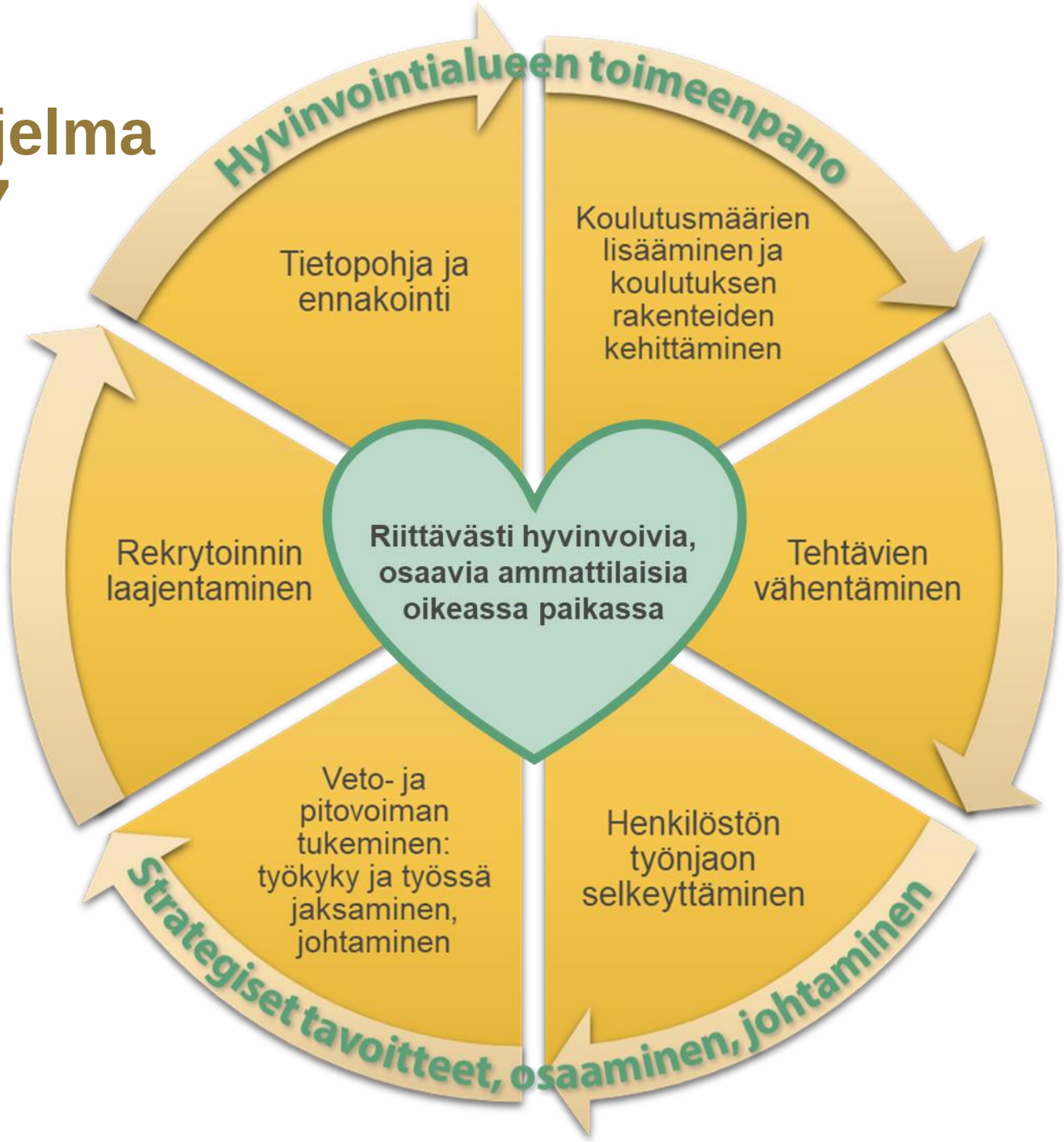
- Kentältä tulleet viestit ovat samansuuntaisia: hoitotyön tehtäviin on enemmän hakijoita kuin ennen, lomasijaisiakin on saatu
- Lääkäreiden ja hammaslääkäreiden kohdalla ei ole samasuuntaista parannusta näkyvissä, selittynee osin vuokratyövoimalla

Hyvän työn ohjelma 2024–27

- Sote ja pela -yhteinen
- Henkilöstön riittävyys, saatavuus, osaaminen, työkyky
- Jatkaa viime vaalikauden työtä ja strategisen tiekartan ehdotuksia toimenpiteiksi
- Toteuttaa hallituksen ja budjettiriihen kirjauksia

- Lisätietoa
  - https://stm.fi/sotehenkilosto/ohjelma
  - Ohjelmajohtaja Taina Mäntyranta, pääsihteeri Tia-Maria Kirkonpelto (@gov.fi)

Hyvän työn ohjelma 2024–2027

Toimeenpanosuunnitelma 2024–2027:
Sosiaali- ja terveysalan sekä pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaaminen)

Kansallinen palvelureformi

Ajankohtaista 10/2024: Hyvän työn ohjelma etenee suunnitellusti

Tietopohja ja ennakointi

- Sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden tietopohja: Esiselvitys - Valto (valtioneuvosto.fi)
- Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö- ja koulutustarpeen ennakointi (SOTEHEN) | Tieto käyttöön (tietokayttoon.fi)

Koulutusmäärät ja -rakenteet

- Koulutuksen aloituspaikat:
  - Harkinnanvarainen rahoitus sairaanhoitajien, bioanalyytikoiden, röntgenhoitajien ja varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmäärien lisäämiseen - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö
  - Ministeri Multala: Lääkäri- ja eläinlääkäripulaan vastataan historiallisilla koulutuslisäyksillä - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Koulutuksen rakenteet: Ensihoitaja-, kätilö- ja terveydenhoitajakoulutuksen rakenne uudistetaan. OKM asettaa valmistelutyöryhmän 10/2024. Jatkossa ammatillisessa koulutuksessa tarjontaa vähennetään heikommin työllistäviltä aloilta ja lisätään sote-alalle.

Tehtävien vähentäminen

- Lausunnot ja todistukset -työryhmä 2024
- Sosiaali- ja terveysministeriö selvittää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kokemuksia kirjaamisesta - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi)

Työnjaon selkeyttäminen

- Ammattihenkilöitä koskevan lainsäädännön uudistus - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi)
- Rahoitushaku sote-alan työjaon ja työhyvinvoinnin kehittämiseen avattu - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi)

Veto- ja pitovoiman tukeminen

- Vetoa ja pitoa -valmennus- ja kehittämiskokonaisuus - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi)

Rekrytoinnin laajentaminen

- Sosiaali- ja terveysalan kansainvälisen rekrytoinnin laillistamisprosessin ja sitä tukevan koulutuksen asiantuntijaryhmä : Loppuraportti - Valto (valtioneuvosto.fi)

Sosiaali- ja terveysministeriö

Hyvinvointialueiden ostopalvelumenot

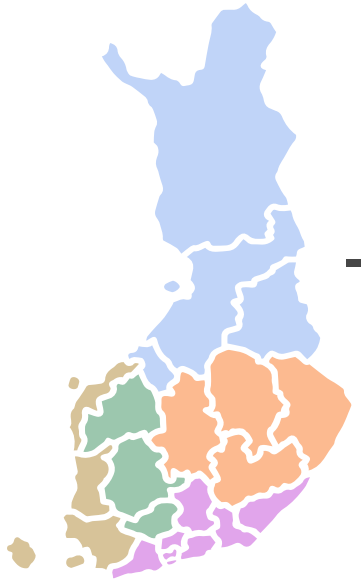
Toimintamenojen arvioitu kehitys 2023-2024

- Kasvaneiden alijäämien taustalla on talousarviota korkeammat toimintamenot (+2,7 %).
- Erityisesti palvelujen ostojen ennustetaan kasvavan merkittävästi (+5,6 %) talousarviosta. Jos tilannetta suhteuttaa vuoden 2023 toteumaan, näyttäytyy kasvu maltillisempana (2,4%).
- Henkilöstömenoissa laskua suhteessa talousarvioihin (-1,0%), mutta 4,7% kasvu edellisvuoteen.
- Talousarviota korkeammat toimintatulot (+3,8 %) eivät riitä kattamaan kasvaneita menoja, mikä heikentää toimintakatetta (2,6 %).

	TP23	TA24	TPE24	Muutos TPE24-TP23, milj. euroa	Muutos TPE24-TA24, milj. euroa	Muutos TPE24-TP23, %	Muutos TPE24-TA24, %
Toimintatulot	3 698	3 596	3 733	34	137	0,9 %	3,8 %
Toimintamenot	27 797	28 033	28 798	1 001	765	3,6 %	2,7 %
Henkilöstömenot	11 503	12 157	12 038	535	-119	4,7 %	-1,0 %
Palvelujen ostot	12 435	12 056	12 730	296	675	2,4 %	5,6 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 734	1 673	1 759	26	87	1,5 %	5,2 %
Avustukset	633	600	654	21	54	3,4 %	9,0 %
Muut toimintamenot	1 494	1 547	1 616	123	69	8,2 %	4,5 %
Toimintakate	-24 091	-24 429	-25 057	-966	-628	4,0 %	2,6 %
Poistot ja arvonalentumiset	397	441	410	13	-31	3,2 %	-7,1 %

Jokaisella hyvinvointialueella on muutosohjelma tai sitä vastaava dokumentti

23 muutosohjelmaa

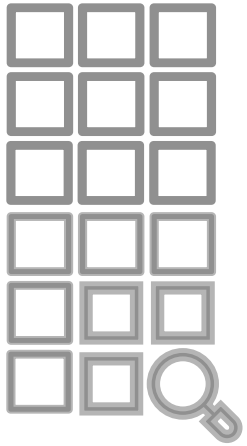
7 kustannus-hyötymekanismia

- **Palvelurakenteen uudistaminen**
- **Hoito- ja palveluketjujen sujuvoittaminen**
- **Tuottavuuden parantaminen**
- **Ostojen vähentäminen ja tuotantotapojen arviointi**
- **Tilojen, vuokrien ja palveluverkon kehittämisen tuomat säästöt**
- **Tuottojen lisääminen**
- **Kulujen ja päällekkäisyyksien karsiminen**

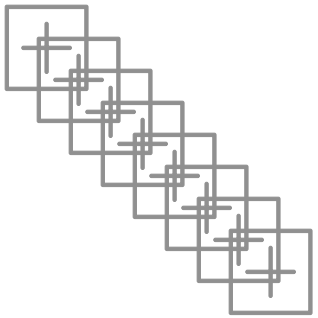
20 kategoriaa

1. Ei-lakisääteisten palvelujen karsiminen
2. Henkilöstön ammattirakenne ja sijoittuminen
3. Henkilöstön veto- ja pitovoima
4. ICT ja tiedonhallinta
5. Kiinteistöjärjestelyt ja toimitilatehokkuus
6. Kriteerien yhtenäistäminen ja tiukentaminen
7. Kulujen karsiminen
8. Kulujuen siirto
9. Muu toiminnan kehittäminen ja sopeuttaminen
10. Organisaatiomuutokset sekä tukipalveluiden prosessien ja toimintamallien tehostaminen
11. Painopisteen siirto perustasolle ja ennaltaehkäisevään toimintaan
12. Palvelujärjestelmä: oman tuotannon osuuden optimointi
13. Palveluketju ja -kokonaisuudet
14. Palvelurakenteen keventäminen
15. Palvelutuotannon digitalisointi
16. Palvelutuotannon tukipalvelut ja niiden hankinnat
17. Palvelutuotannon uudelleenjärjestelyt ja kilpailutukset
18. Palveluverkko
19. Toimintatuottojen kasvattaminen
20. Työvoimavuokraus

55 alakategoriaa

~1700 toimenpidettä

Muutosohjelmien avulla hyvinvointialueet tavoittelevat laajaa rakenteellista ja toiminnallista uudistumista

1

Muutosohjelmilla tavoitellaan laajaa rakenteellista ja toiminnallista uudistumista

- Suurin osa toimenpiteistä painottuu rakenteelliseen ja toiminnalliseen uudistumiseen
- Kyseiset toimenpiteet vaativat onnistuakseen tyypillisesti laajaa yhteistyötä hyvinvointialueen sisällä
- Näiden toimenpiteiden realisoituminen kustannushyödyiksi on usein hidasta mutta onnistuessaan ne ovat taloudellisilta vaikutuksiltaan hyvin merkitseviä

2

Hyvinvointialueilla on käytössä hyvin laaja valikoima erilaisia toimenpiteitä toiminnan uudistamiseksi ja talouden tasapainottamiseksi

- Toimenpiteet kohdistuvat kaikkiin toimialueisiin – suuri osa toimenpiteistä on sote-palvelutuotannon yhteisiä toimenpiteitä tai koko hyvinvointialuetta koskettavia
- Palvelualueista toimenpiteet kohdistuvat erityisesti ikääntyneiden palveluihin ja hallintoon
- Erikoissairaanhoidon toimenpiteitä muutosohjelmissa on sen kokoon nähden melko vähän

3

Toimenpiteiden määrä ja tarkkuustaso vaihtelevat suuresti muutosohjelmien välillä

- Muutosohjelmien eroavaisuuksista johtuen pelkästään toimenpiteiden määrän perustella ei voida tehdä johtopäätöksiä eri hyvinvointialueiden muutosohjelmien laajuudesta, vaikuttavuudesta tai toteutettavuudesta
- Monilla hyvinvointialueilla on käynnissä myös muita toimenpiteitä toiminnan uudistamiseksi ja talouden tasapainottamiseksi kuin mitä muutosohjelmissa on listattu (esimerkiksi HUS ja Pirkanmaa)

4

Muutosohjelmat eivät tarjoa vastausta siihen onnistuvatko hyvinvointialueet talouden tasapainotuksessa

- Muutosohjelmat yksinään eivät tarjoa tarkkaa vastausta siihen, millaisia euromääräisiä kustannushyötyjä toimenpiteillä tavoitellaan - tämän validoimiseksi suosittelemme aluekohtaisen tilanteen ja VM tekemän talousseurannan yhteistä läpikäyntiä kunkin alueen kanssa
- Muutosohjelmissa on melko vähän konkreettisia nopeita säästötoimenpiteitä - ohjelmien vaikutukset tulevat jakautumaan pääosin pidemmän aikavälille

Hyvinvointialueiden kyky johtaa ja toimeenpanna muutosohjelmien toimenpiteitä ratkaisee sen, miten hyvin hyvinvointialueet onnistuvat toiminnan uudistamisessa ja talouden tasapainotuksessa

Hyvinvointialueiden vuokratyövoiman käytön ajankohtainen tilanne

- Vuoden 2024 kuukausittaisten taloustietojen* valossa, **hyvinvointialueiden työvoiman vuokrauksen kustannuksissa on näkyvissä tasaantumista**.
- Vuoden 2024 heinäkuun loppuun mennessä hv-alueiden, Helsingin sotepe-toimialan ja HUS-yhtymän työvoiman vuokrauksen:
  - Kustannukset olivat **yht. 300 milj. Euroa**, eli -5,3 % vähemmän kuin edellisenä vuonna vastaavalla ajanjaksolla.
  - Osuus työvoiman kokonaiskustannuksista** **oli 3,7 %,** kun viime vuonna vastaavalla ajanjaksolla se oli 4,2 %.
  - Osuus mitattuna liukuvalla keskiarvolla*** **oli 4,2 %** kun edeltävänä kuukautena se oli 4,4 %
- **Vuokratyövoiman kustannuksissa on kuitenkin edelleen erittäin suuria alueellisia eroja.**

*Hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien Valtiokonttorille raportoimat vuosineljänneskohtaiset ja kuukausittaiset taloustiedot
**Työvoiman vuokraus / (henkilöstökulut + työvoiman vuokraus), laskettu kumulatiivisin summin vuoden alusta.
***12 kuukauden liukuva keskiarvo huomioi kuukausitasoa paremmin vuotuisen vaihtelu, eli sen, että vuokratyön ja henkilöstökulujen kustannukset jaksottuvat kirjanpidollisesti usein loppuvuoteen.

Heinäkuu 2023- heinäkuu 2024 yhteenveto kaikilta alueilta

	Työvoiman vuokraus*			Työvoiman vuokraus työvoiman kokonaiskuluista*		
Alue	**2023-07**	**2024-07**	**Muutos**	**2023-07**	**2024-07**	**Muutos**
Etelä-Karjala	14 880 715 €	15 509 098 €	4.2 %	7.7 %	7.7 %	0.1 %
Etelä-Pohjanmaa	3 086 282 €	5 653 394 €	83.2 %	1.0 %	1.8 %	81.3 %
Etelä-Savo	16 334 036 €	18 742 460 €	14.7 %	6.3 %	6.8 %	7.2 %
Helsinki	26 854 613 €	23 421 948 €	-12.8 %	5.1 %	4.4 %	-14.3 %
HUS-yhtymä	22 900 183 €	19 669 756 €	-14.1 %	2.4 %	2.0 %	-17.6 %
Itä-Uusimaa	11 309 502 €	15 517 864 €	37.2 %	12.6 %	16.5 %	30.9 %
Kainuu	6 786 876 €	5 683 235 €	-16.3 %	5.3 %	4.4 %	-17.1 %
Kanta-Häme	13 071 938 €	14 463 983 €	10.6 %	5.5 %	5.8 %	5.2 %
Keski-Pohjanmaa	6 081 719 €	4 423 733 €	-27.3 %	4.7 %	3.4 %	-28.0 %
Keski-Suomi	9 029 013 €	9 498 475 €	5.2 %	2.6 %	2.4 %	-7.7 %
Keski-Uusimaa	10 398 981 €	10 078 421 €	-3.1 %	7.0 %	6.2 %	-11.1 %
Kymenlaakso	20 980 672 €	22 469 243 €	7.1 %	8.6 %	8.7 %	1.5 %
Länsi-Uusimaa	24 578 498 €	13 519 247 €	-45.0 %	7.6 %	4.2 %	-45.6 %
Lappi	6 381 396 €	7 662 272 €	20.1 %	2.3 %	2.6 %	12.3 %
Päijät-Häme	14 243 287 €	10 703 514 €	-24.9 %	5.4 %	3.9 %	-27.8 %
Pirkanmaa	21 779 499 €	16 701 141 €	-23.3 %	3.3 %	2.4 %	-26.1 %
Pohjanmaa	9 853 349 €	8 729 159 €	-11.4 %	3.9 %	3.4 %	-12.1 %
Pohjois-Karjala	14 811 962 €	13 823 328 €	-6.7 %	5.6 %	5.0 %	-10.1 %
Pohjois-Pohjanmaa	6 344 481 €	6 936 810 €	9.3 %	1.1 %	1.2 %	6.3 %
Pohjois-Savo	9 243 893 €	9 021 268 €	-2.4 %	2.3 %	2.2 %	-7.2 %
Satakunta	9 956 131 €	12 627 735 €	26.8 %	3.1 %	3.7 %	21.4 %
Vantaa ja Kerava	16 351 078 €	12 670 745 €	-22.5 %	8.8 %	6.2 %	-29.2 %
Varsinais-Suomi	21 552 103 €	22 819 779 €	5.9 %	2.9 %	2.9 %	-0.2 %
Manner-Suomi yhteensä	**316 810 206 €**	**300 346 608 €**	**-5.2 %**	**4.1 %**	**3.7 %**	**-9.4 %**

*Kumulatiivinen summa ko. vuoden alusta

Ns. Ruotsin –malli vuokratyövoiman hallintaan

- Ruotsissa alueet ovat tiivistäneet yhteistyötään vuokratyövoiman käytön vähentämiseksi ja oman henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi.
- Tammikuusta 2024 lähtien on ollut käytössä yhteinen **sopimus**, jonka tavoitteena on yhtenäistää etenkin vuokralääkäreiden ja -sairaanhoitajien käytön ehdot ja hinnoittelu kaikilla maan alueilla. Elokuuhun mennessä kaikki alueet ovat liittyneet tähän uuteen sopimukseen.
- Sopimus on voimassa liittymisajankohdasta neljä vuotta, ja sisältää yhteiset vaatimukset vuokratyöntekijöiden **laadusta, osaamisesta ja kustannuksista**.
- **Yhtenäiset säännöt ja hinnat kaikkialla Ruotsissa vyöhykeperusteisesti.** Maantieteellinen jako kolmeen vyöhykkeeseen: **suurkaupunki** (vyöhyke 1), **pienemmät kaupungit** (vyöhyke 2), **maaseutu** (vyöhyke 3). Vyöhykkeet ohjaavat kompensointitasoja; vyöhykkeellä 1 on alhaisin kompensointitaso ja vyöhykkeellä 3 korkein.

Muutamia nostoja Ruotsin -mallista

- **Eläkevaatimukset 25–65-vuotiaille ja niille, joilla on oma yritys.** Uudessa sopimuksessa otetaan käyttöön eläkevaatimus, joka tarkoittaa, että kaikille 25–65-vuotiaille on varattava eläkettä riippumatta siitä, onko henkilöllä oma yritys tai onko hän työsuhteessa.
- **Muuttuneet karenssia koskevat säännöt.** Karenssiaika on nyt 12 kuukautta aikaisemman sijaan, joka vaihteli 6-12 kuukautta. Sitä sovelletaan, jos henkilö on aiemmin ollut suoraan alueen palveluksessa. Aika koskee kaikkia työsuhteen muodosta riippumatta. Karenssi estää vakituisessa työsuhteessa olevan henkilön siirtymisen samalla alueella vuokratyövoimaksi ilman vuoden taukoa.
- **Toimeksiannot painottuvat kokemukseen ja työmäärään.** Etusijalle on asetettava henkilöt, joilla on pidempi kokemus kyseisestä yksiköstä tai jotka voivat ottaa enemmän työvuoroja.
- **Henkilöstön matkakorvaus** lisätään vain tietyille alueille ulottuviin tehtäviin.
- **Edellytys, että henkilöstö on suorittanut elvytyskoulutuksen viimeisen 12 kuukauden aikana.**

Selvityksessä olevat toimenpiteet

- Lähtökohtana selvityksille vuokratyövoiman kansallisen hallinnan lisääminen ilman muutoksia nykylainsäädäntöön
- Selvitetään:
  - Kansallinen sopiminen hyvinvointialueiden välillä
  - Kansalliset kilpailutus- ja hankintaperiaatteet / puitesopimus
  - Sote-järjestämislain ohjausvälineiden hyödyntäminen
    - Muun muassa HVA-neuvottelut (toimenpidesuositukset), valtakunnalliset tavoitteet (tavoitetaso), STM vuosittainen selvitys järjestämisestä (suositukset), YTA-ohjaus (YTA-sopimus), investointisuunnitelmat

Sosiaali- ja
terveysministeriö